

Conseqüències socioeconòmiques de la pandèmia covid-19 en els països del Sud Global

Des del març del 2020 vivim condicionats per la covid-19. L'arribada de la pandèmia ha desafiat a tots i cada un dels països i regions del món, però sobretot ha posat en relleu les mancances existents en moltes societats.

A quasi tots els racons del planeta hem vist com els sistemes sanitaris i les seves treballadores s'han bolcat per combatre la nova malaltia, com els centres educatius han hagut de tancar o ajustar el seu funcionament i com el moviment de les persones s'ha vist reduït a causa dels confinaments, els tocs de queda i el tancament de fronteres.

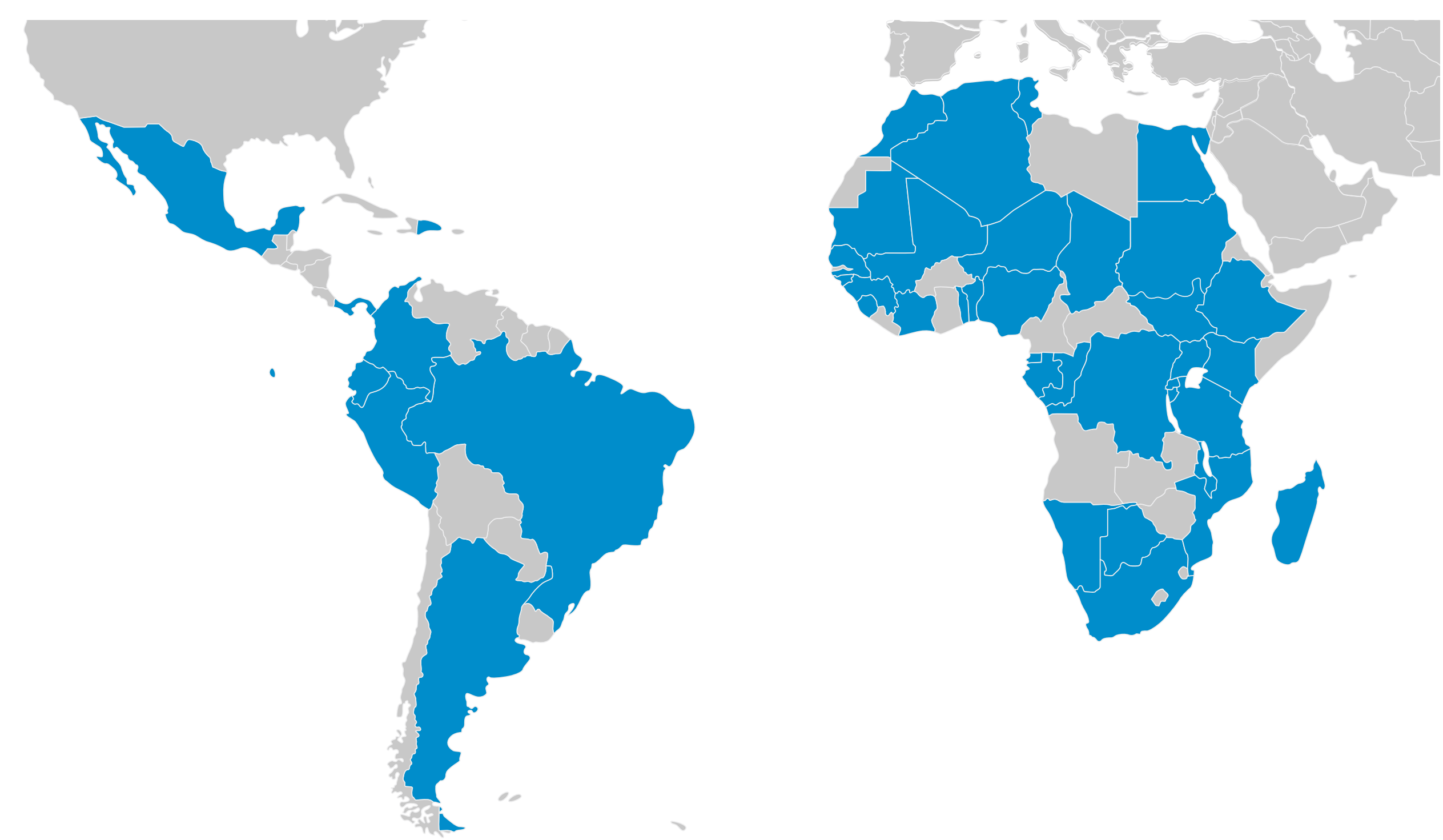
Però, la pandèmia ens afecta a tots i a totes de la mateixa manera?

La veritat és que no, la pandèmia i les mesures preses per combatre-la estan afectant més a aquelles persones qui ja es trobaven en una situació de vulnerabilitat i estan agreujant encara més la seva realitat.

Els països i regions del Sud Global abans de l'arribada de la pandèmia ja tenien problemàtiques contra les quals lluitaven: grans desigualtats econòmiques dins d'un país, manca d'infraestructures per accedir de manera segura a l'aigua potable i a la xarxa de sanejament, manca de serveis sanitaris, alts nivells de desocupació entre la població jove i un accés desigual a l'educació en funció del gènere i la zona del país.

En termes generals, podem dir que les dones, les persones migrades, refugiades o sol·licitants d'asil, les persones en situació de pobresa, els infants, les poblacions o ètnies minoritàries com les poblacions indígenes, col·lectius marginalitzats com el col·lectiu LGBTIQ+ i les persones amb diversitat funcional són les qui estan patint més a causa de la pandèmia. Per tant, el risc d'una persona amb desigualtats interseccionals preexistents, per exemple una dona lesbiana sud sudanesa vivint en un camp de refugiats d'Uganda, de veure's afectada per la pandèmia és molt major que la d'un home heterosexual a Kenya.

L'exposició que es presenta a continuació, mostra algunes de les conseqüències socioeconòmiques observades que la pandèmia de la covid-19 ha provocat en els països i regions del Sud Global.

Aquesta exposició forma part del projecte "Seguiment de l'evolució de la pandèmia Covid-19 en diferents països i regions del Sud Global" finançat pel Centre de Cooperació pel Desenvolupament de la Universitat Politècnica de Catalunya¹.

El projecte per una banda analitza i prediu l'evolució de la pandèmia conjuntament amb universitats i institucions governamentals del Sud Global. Per altra banda, analitza la informació de mitjans de comunicació de 35 països africans i 9 països llatinoamericans per tal d'entendre els diferents contextos de la pandèmia així com les seves conseqüències. La informació que es presenta en aquesta exposició ha sorgit de l'anàlisi inductiu d'aquests mitjans de comunicació realitzat des de l'abril fins al desembre del 2020 així com de diferents fonts oficials citades.

CRÈDITS

Coordinació projecte: Núria Pedrós Barnils i Daniel Lopez Codina

Concepte i contingut exposició: Núria Pedrós Barnils, Maria Celeste Ruiz i Hania Eid

Disseny exposició: Sarah Fischer

Estudiants col·laboradors: Aida Perramón i Roger Bahí

Amb el finançament de: Centre de Cooperació pel Desenvolupament i grup Biologia Computacional i Sistemes Complexes de la Universitat Politècnica de Catalunya

L'augment de la pobresa i la fam

La pandèmia de la covid-19 és sense cap dubte, una crisi sense precedents en la nostra generació. Després de dècades d'avenços a escala global, la recessió provocada per la pandèmia està desconstruint anys d'esforços per a reduir la pobresa i les desigualtats. Els Objectius del Desenvolupament Sostenible són doncs cada vegada més difícils d'aconseguir.

El continent africà i l'Amèrica Llatina són dues de les regions del món més afectades per les conseqüències socioeconòmiques de la covid-19. L'acumulació de crisis sanitàries, econòmiques i polítiques que s'han viscut durant el 2020, fan témer un gran augment de la pobresa extrema.

A l'Amèrica Llatina, s'estima que a causa dels confinaments i els tancaments de fronteres que s'han dut a terme durant la pandèmia, l'economia es contraurà un 9,1%. Això significa que 45 milions de persones cauran en la pobresa i el 37% es trobarà sota el llindar de la pobresa (amb menys de 1,9\$ al dia)¹.

Abans de l'arribada de la pandèmia s'estimava que l'economia del continent africà creixeria un 3,4%. Tanmateix, a causa de les conseqüències socioeconòmiques de la covid-19 actualment s'estima que decreixerà un 0,9%. Això implica 13 milions de persones més que empobriran i un total del 43% de la població del continent que es trobarà sota el llindar de la pobresa².

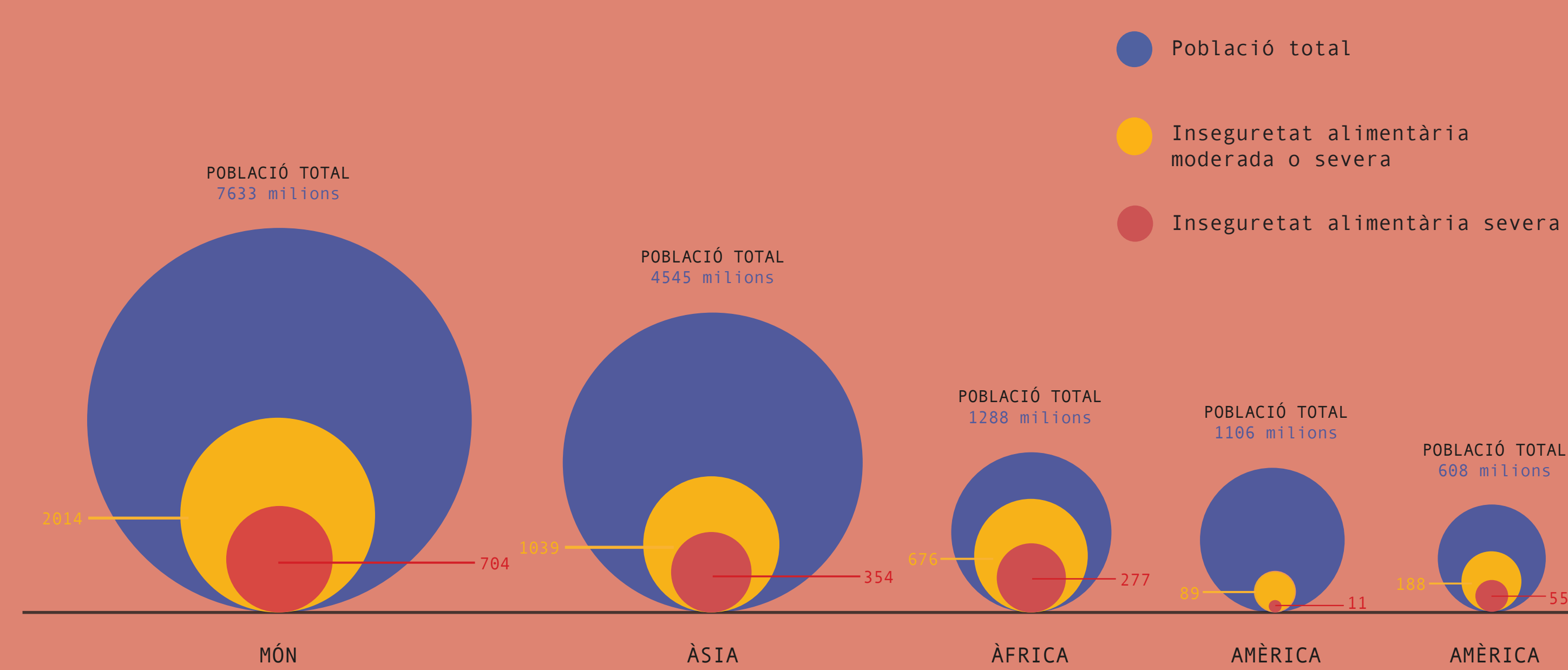

OBJECTIU 2 DELS ODS

Lluita contra la fam: Posar fi a la fam i la inanició, aconseguir la seguretat alimentària, millorar la nutrició i promoure una agricultura sostenible.

Abans de la pandèmia 821 milions de persones al món patien fam. S'estimava que durant el 2020, aquest número augmentaria 135 milions a causa dels diferents conflictes existents, així com les crisis econòmiques i mediambientals.

Tanmateix, a causa de la covid-19 i les seves conseqüències socioeconòmiques, ara s'estima que aquest número podria arribar a augmentar fins a 265 milions de persones més³.

PERCENTATGE DE POBLACIÓ QUE PATEIX INSEGURETAT ALIMENTÀRIA MODERADA O SEVERA PER REGIÓ⁴

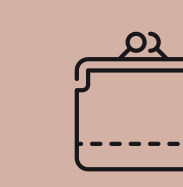
Les mesures de confinament han provocat que milions de persones perdin la seva feina. Com que gran part de la població africana (85,5%) i llatinoamericana (53,1%) treballa en l'economia informal, en perdre la feina s'han quedat sense ingressos ni ajudes estatals⁵. La capacitat adquisitiva de la població en general ha disminuït, essent aquesta disminució major en dones que en homes i en zones rurals que en zones urbanes⁶.

Els preus d'alguns aliments han disminuït, a causa del tancament dels mercats: molts pagesos han hagut de tirar les seves collites.

A Colòmbia a causa del tancament de restaurants, bars i escoles, el consum i el preu de la pera i la poma ha disminuït. El 87% dels productors al país s'han vist afectats i alguns no han ni recollit les fruites dels arbres.

Els preus d'alguns aliments han augmentat, a causa de les restriccions de mobilitat en la cadena de subministrament d'aliments. Les mesures de confinament i el tancament de fronteres han limitat el moviment dels productes i dels treballadors, ja que molts recol·lectors de fruites i vegetals són migrants temporals dels països veïns.

Els països llatinoamericans amb una major inflació han estat: Brasil, Xile, Colòmbia i Mèxic.

A Mèxic les fruites, les verdures i la carn fresca han pujat de mitjana un 83%.

A Colòmbia els productes que més han augmentat de preu han estat la ceba, la patata criolla, la patata negra i els ous.

Accions governamentals per assegurar la seguretat alimentària:

Programes per a reduir la dependència en importacions externes: Sao Tomé i Príncipe i Uganda

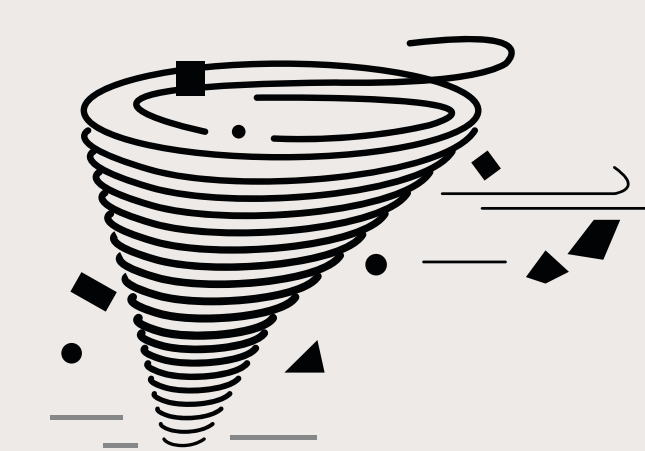
Fixació de preus de béns bàsics: Mauritània i Txad

Ajuda d'emergència a la població: Togo, Senegal, Gabon i Mauritània

Acords regionals per millorar el transport de camions transfronterers: Comunitat de l'Àfrica Oriental

La pandèmia, però, no és l'únic desastre natural que ha tingut lloc durant el 2020.

Els huracans Eta i Iota han arrasat zones d'Hondures, Nicaragua, Guatemala i El Salvador amb fortes ràfegues de vent de més de 225 km/h i intenses pluges que han causat grans inundacions i desplaçaments de terra. S'estima que els huracans han afectat 4,5 milions de persones a la regió⁷.

A Djibouti, Etiòpia, Eritrea, Kenya, Somàlia, Sudan, Uganda, Sudan del Sud i Iemen han patit la pitjor plaga de llagostes del desert dels darrers 70 anys. Aquesta plaga migratòria es considera la més destructiva del món, de fet ha destruït durant l'any 2020 més de 25 milions d'hectàrees de conreus. Aquest desastre va tenir lloc paral·lelament amb grans inundacions que van deixar a centenars de milers de persones sense llar ni font d'ingressos. L'arribada de la covid-19 va provocar que l'ajuda d'emergència internacional a la zona canviés el focus, abandonant les dues problemàtiques descrites per atendre la covid-19. Però la plaga de llagostes i les inundacions són la raó principal de la inseguretat alimentària de la regió on viu el 55% de la població subsahariana, que pateix inseguretat alimentària⁸.

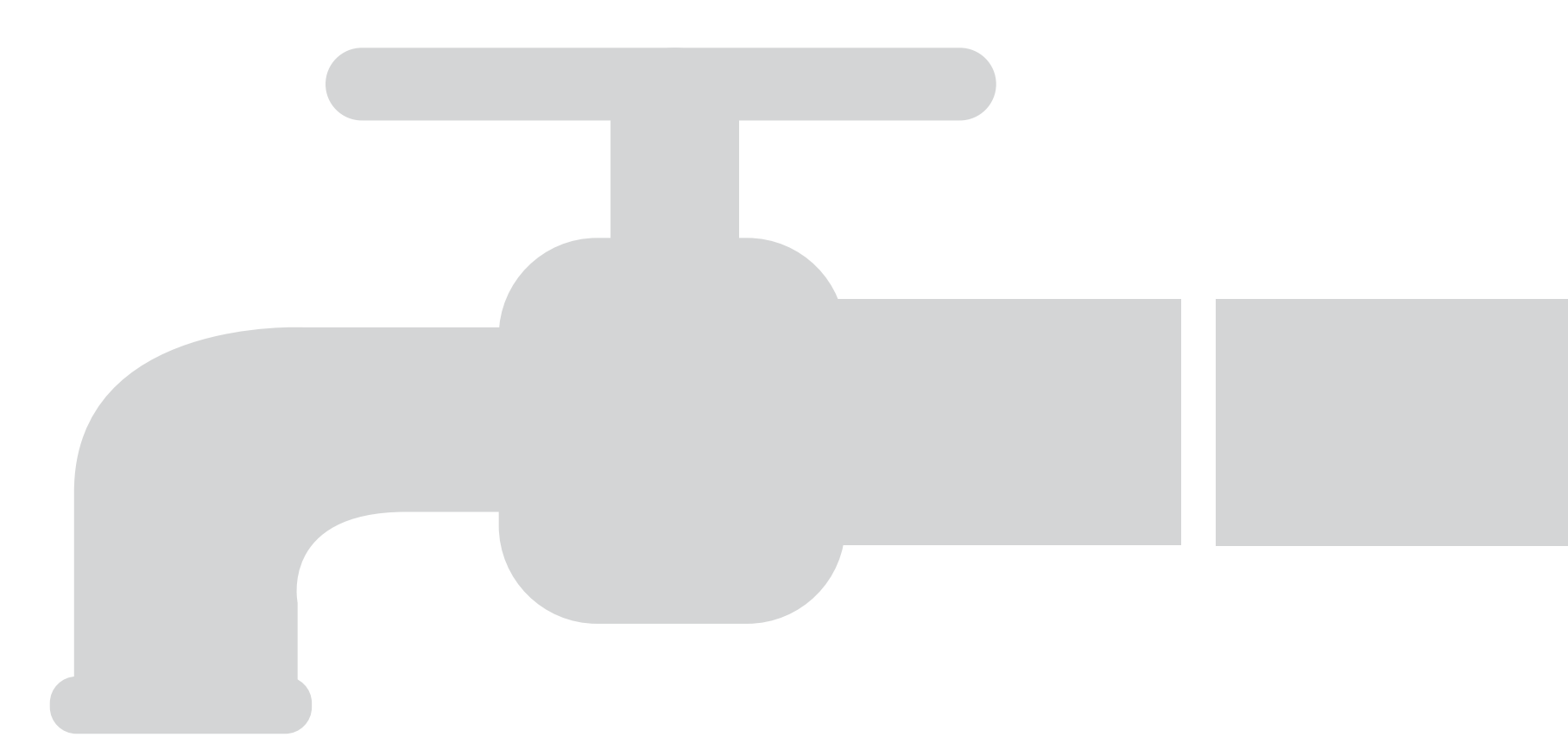

Els assentaments informals i l'accés a l'aigua

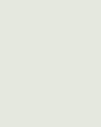
El creixement de la poblacions urbanes que moltes ciutats del Sud Global han experimentat en les darreres dècades, així com els moviments migratoris forçats, han derivat en un augment en el número d'assentaments informals. Es calcula que el 25% de la població urbana mundial viu en assentaments informals¹.

Les característiques urbanístiques dels assentaments informals, així com la població que hi viu, depèn de cada context particular. Tanmateix, a grans trets, podem dir que estan habitats per persones que es troben en una situació econòmica precària i que sovint el fet de viure en assentaments informals contribueix al seu empobriment.

L'augment de la pobresa a la regió africana i llatinoamericana degut a la crisi de la covid-19 està doncs molt relacionada amb la presència d'assentaments informals i les seves condicions d'habitatge.

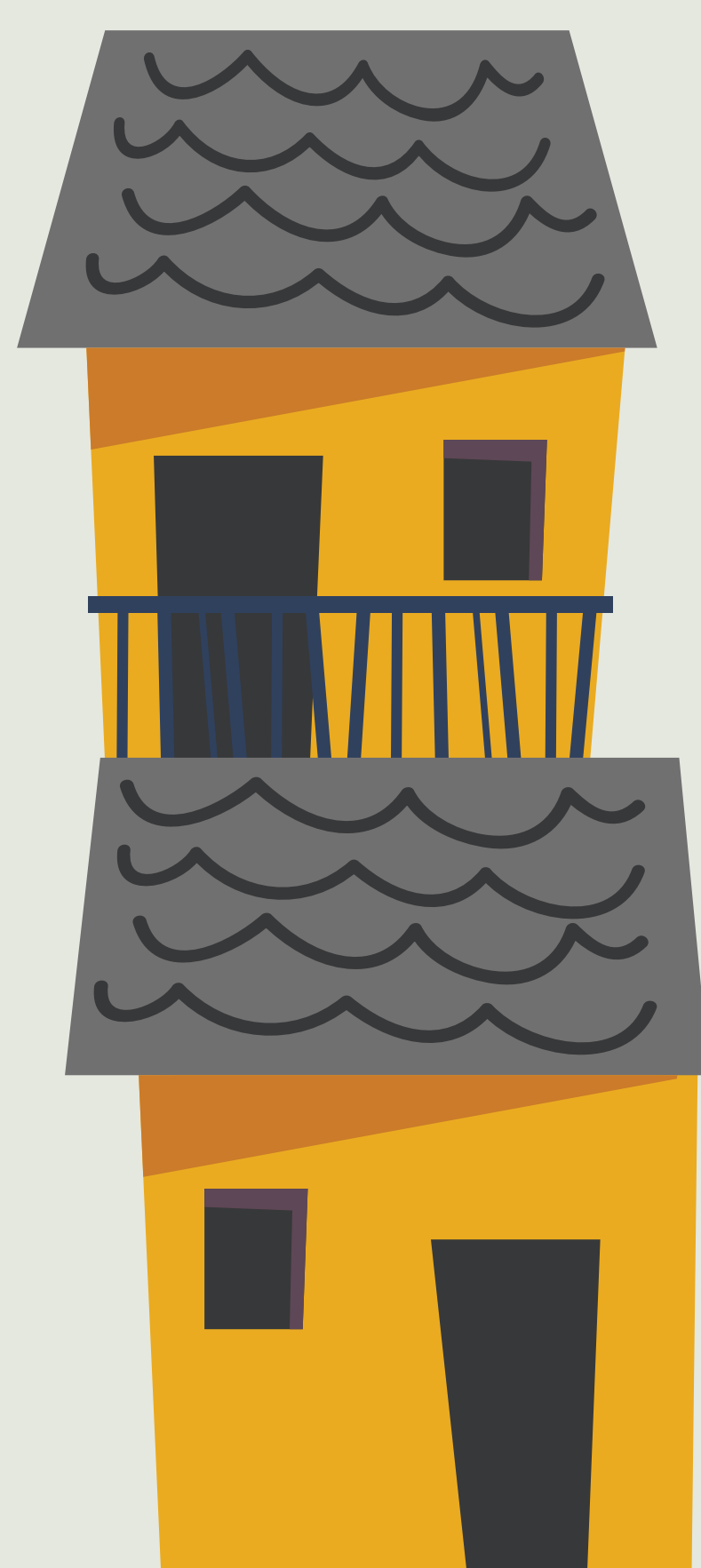

Els assentaments informals es caracteritzen per:

- Habitatges petits en males condicions infraestructurals higièniques
 - Habitatges sobre poblats amb diferents generacions convivents
 - Gran densitat d'habitatges
 - Manca d'infraestructures bàsiques com xarxes de sanejament, aigua potable i electricitat
 - La seva població té un estatus socioeconòmic baix i treballen en l'economia informal
- Com es pot practicar el distanciament físic en aquestes condicions d'amuntegament?
 - Com poden rentar-se les mans i desinfectar els espais sense aigua corrent?
 - Com poden quedar-se a casa si això significa no tenir diners per menjar?

S'estima que un 10% de la població dels països llatinoamericans viu en assentaments informals. A Haití, més del 70% de la població viu en assentaments informals, a Bolívia més del 40%, i a Equador, Guatemala, Perú i Veneçuela més del 30%.

Es calcula que tots aquests percentatges han augmentat en els darrers anys², i que per tant són milions les persones que no poden complir amb les mesures de prevenció de la propagació de la covid-19.

A Argentina, per tal d'evitar el contagi de la covid-19 el govern ha desallotjat centenars de famílies dels assentaments informals on vivien, anomenats villas de emergencia.

En conseqüència, s'han hagut de traslladar a altres espais que sovint són simplement altres villas de emergencia, que es troben en la mateixa situació, o a vegades, fins i tot pitjor que les anteriors.

A Rio de Janeiro, Brasil, el 20% de la població (6,7 milions de persones) viu en assentaments informals anomenats favelas. Es calcula que durant el 2020 la covid-19 ha arribat almenys al 90% de les favelas. La favela Rocinha, que és la més gran del país i compta amb més de 100.000 habitants, és una de les més afectades de la ciutat. Es creu que això és degut al fet que la Rocinha és un atractiu turístic que rep centenars de visites i a principis de març del 2020 encara entraven molts turistes.

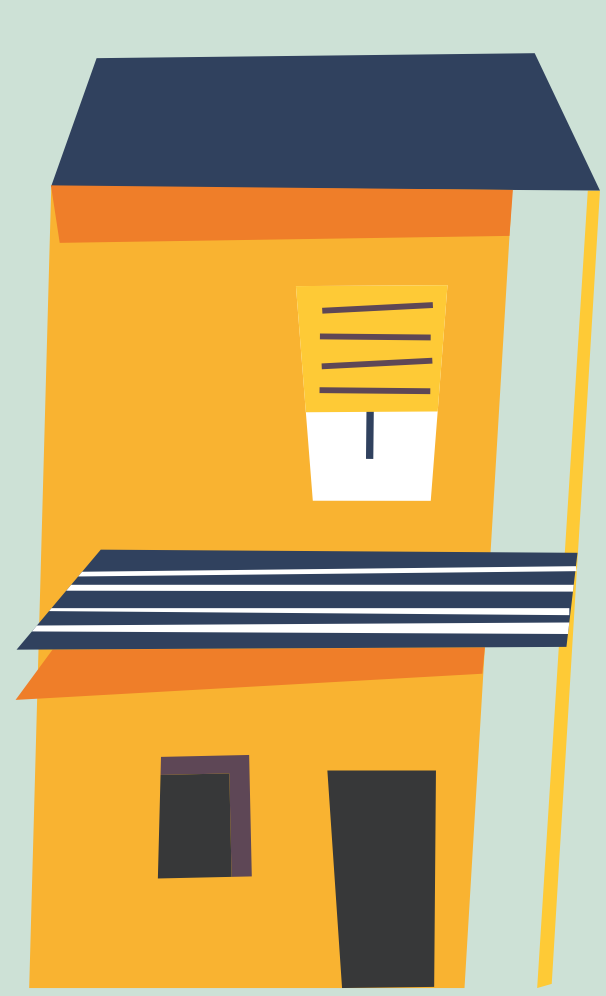
La regió llatinoamericana conté el 30% dels recursos hídrics del planeta. Tanmateix, a causa de les desigualtats geogràfiques, socioculturals i econòmiques milions de persones no tenen accés a aigua potable ni als serveis sanitaris adequats⁴.

Aquestes persones són principalment poblacions indígenes o persones migrades i viuen en assentaments informals.

L'accés a l'aigua és un recurs indispensable per, entre d'altres, poder-se rentar les mans i frenar l'avanç de la covid-19.

A la província de Guayas, Equador, es van registrar gairebé 6703 morts els primers 15 dies d'abril. A la seva capital, Guayaquil, denuncien que el virus s'ha propagat tant degut a que el 31% de la població viu en assentaments informals on l'accés a l'aigua és molt limitat.

A l'Àfrica Subsahariana, s'estima que la meitat de la població viu en assentaments informals³. Per una banda s'hi troben ciutadans locals amb un nivell socioeconòmic baix i per altra banda persones desplaçades, persones refugiades i sol·licitants d'asil.

A Nairobi, la capital de Kenya, el 60% de la població viu en assentaments informals insalubres i amb moltes mancances infraestructurals. A causa dels riscos que comporta aquesta situació, el govern ha començat a desallotjar alguns d'aquests assentaments com és el cas del districte de Kariobangi on 5000 persones van ser desallotjades per la força.

A Etiòpia diferents migrants econòmics que viuen en assentaments informals expressen que se senten desprotegits davant del virus, ja que viuen aglutinats i comparteixen lavabos i dutxes entre molts. També estan espantats perquè donat el cas d'infecció, no podrien ser atesos ja que molts es troben en situació irregular al país.

A Antananarivo, la capital de Madagascar, els habitants d'un barri perifèric format bàsicament per assentaments informals estan patint una forta estigmatització social. I és que, des de que el govern ha inclòs el barri entre aquelles àrees on hi ha més casos covid-19, estan perdent la feina i els seus fills estan sent expulsats temporalment de l'escola.

A l'oest del Sudan, l'associació Xarxa de Dafur Occidental per a la Protecció de Dones Desplaçades ha realitzat campanyes de sensibilització sobre mesures de prevenció per a la propagació de la covid-19 en els assentaments informals de la regió. I és que, la majoria d'aquests no tenen accés a la ràdio, al televisor o a la internet i estan totalment desinformats. La Xarxa també demana al govern regional que distribueixi aliments i kits d'higiene per a una població que no pot sortir de l'assentament per a treballar i no té els mitjans necessaris per complir amb les mesures de prevenció.

En el continent africà s'hi troben 9 dels 10 països al món amb menor accés a l'aigua.

El 63% de la població d'Àfrica subsahariana no disposa d'accés a aigua segura, és a dir, accés a aigua lliure de patògens i fems que la contamina⁵. La falta de sanejament implica un major risc de contraure malalties com el colera, la diarrea hemorràgica, el tifoide o poliomièlitis i ara, la covid-19.

La ciutat de Conakry, capitat de la República de Guinea, segons el seu Ministre d'hidràulica necessitaria 400m³ d'aigua per abastir regularment a tota la seva població. Tanmateix, actualment només arriben 120m³ a les aixetes de la població i 250m³ es perden pel camí degut a les males infraestructures de transport, emmagatzematge i distribució. El Ministre declara, que tot i tenir la capacitat de produir més volum d'aigua, no es podria transportar, ja que el sistema de transport està obsolet. Tampoc es podria emmagatzemar ni distribuir perquè les estacions d'emmagatzematge estan esquerdesades i la xarxa de distribució està atrotinada i foradada.

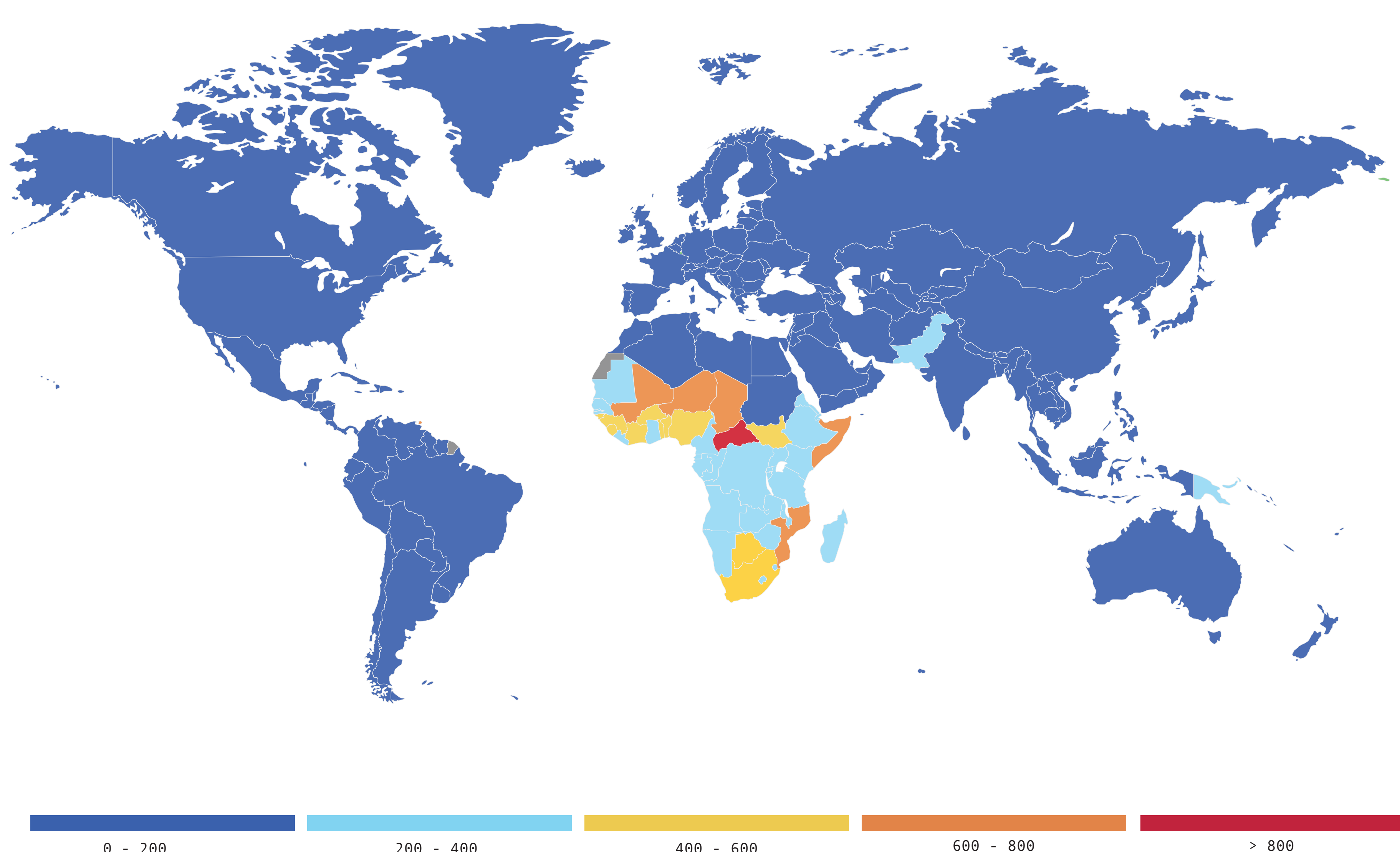

El sistema sanitari i altres malalties transmissibles

Segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS) les malalties transmissibles que més morts causen a la regió africana són les malalties infeccions respiratòries agudes, el VIH, la tuberculosi, la diarrea i la malària.

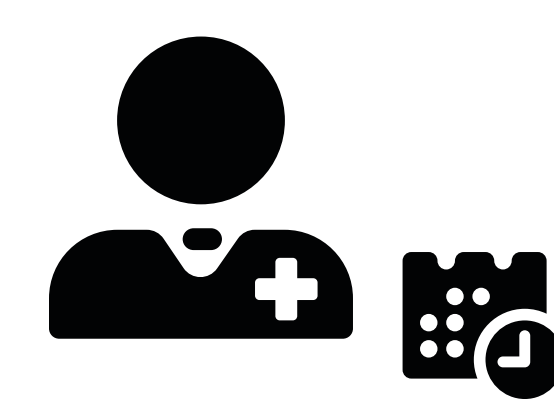
Tal i com es pot veure en el següent mapa, l'Àfrica subsahariana és, amb diferència, la regió del món amb majormortalitat a causa de malalties transmissibles.

MORTALITAT PER CADA 100.000 HABITANTS A CAUSA DE MALALTIES TRANSMISSIBLES¹

Degut a l'arribada de la covid-19, els països del Sud global han dedicat esforços extraordinaris a combatre-la en detriment de la disponibilitat, l'accessibilitat i la qualitat dels serveis mèdics ja existents.

DISPONIBILITAT

MoLts recursos econòmics, infraestructurals i humans s'han dedicat exclusivament a la covid-19 interrompent altres programes i campanyes sanitàries.

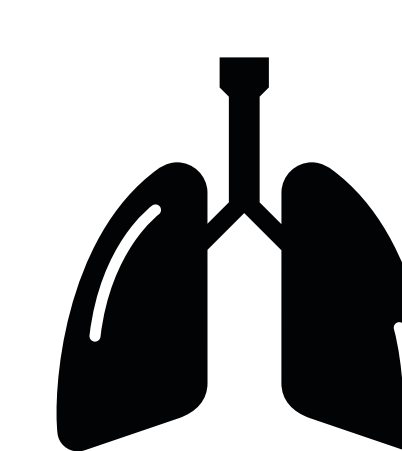

Les restriccions als viatges aeris i marítims han limitat el lliurament de medicaments a les regions més afectades.

ACCESSIBILITAT

Moltes persones han deixat de buscar atenció mèdica als centres hospitalaris per por a contraure la covid-19.

Alguns hospitals no han acceptat pacients amb certa simptomatologia com pneumònia.

Entre els serveis que s'han vist més afectats, es troben les campanyes per a la prevenció i la mitigació d'altres malalties transmissibles.

Com a conseqüència de la monopolització dels recursos sanitaris, al voltant del 80% dels programes per a la tuberculosi, el VIH i la malària s'han vist alterats.

FITA 3.3 DELS ODS

Al 2030, posar fi a les epidèmies de la sida, la tuberculosi, la malària i les malalties tropicals desateses [...]

El VIH

Món:
38 milions casos
690.000 morts

Àfrica Subsahariana:
25,6 milions casos
440.000 morts²

Entre el 58 i el 72% de la població subsahariana tenia accés a teràpia antiretroviral l'any 2019.

Tanmateix aquest percentatge s'ha reduït: Una de cada quatre persones diuen haver tingut problemes per accedir a medicaments els primers mesos de la pandèmia³.

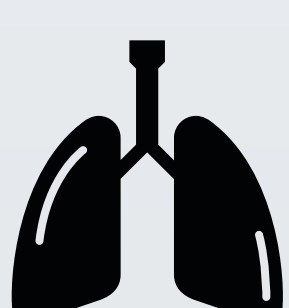
Les interrupcions o retards en el tractament poden provocar resistència als medicaments. Una interrupció de 6 mesos podria provocar més de 500.000 morts addicionals associades al VIH entre 2020 i 2021³.

La tuberculosi

Món:
10 milions casos
1,5 milions morts

Àfrica subsahariana:
2,5 milions casos
665.000 morts⁴

El distanciamet social fa que els treballadors sanitaris no puguin testejar a les poblacions vulnerables i que els pacients no puguin accedir als tractaments en curs.

Tres mesos de confinament i els consegüents 10 mesos necessaris per restaurar el serveis de salut podrien provocar un augment de 6,3 milions de casos al món i 1,4 milions de morts entre el 2020 i el 2025⁵.

La malària

Món:
229 milions casos
409.000 morts

Àfrica Subsahariana:
213 milions casos
360.000 morts⁶

Les mesures de confinament no permeten que els agents de salut viatgin a les comunitats rurals i sensibilitzin a la població sobre l'ús de les mosquiteres ni que les puguin repartir o tractar amb insecticides.

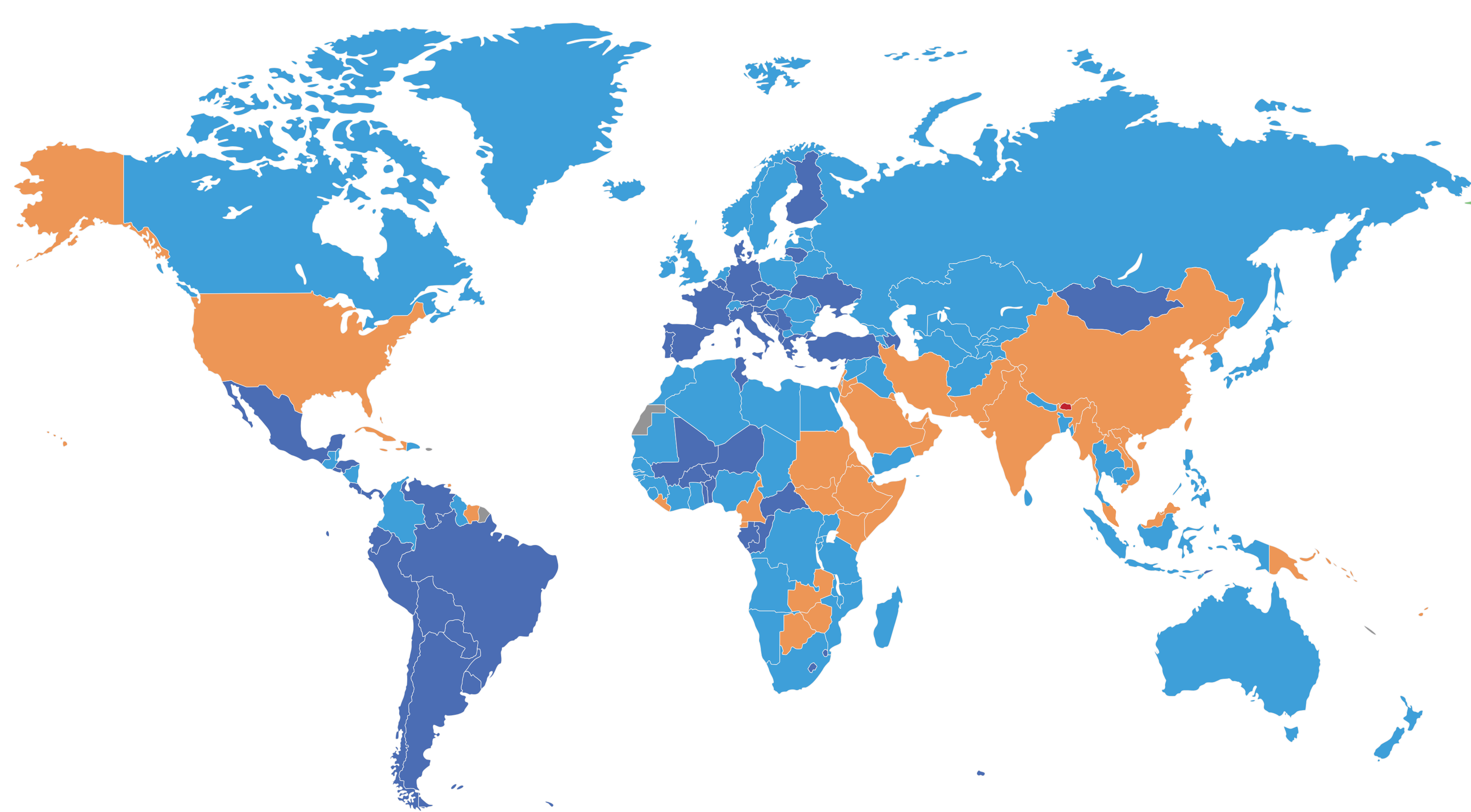
Hi ha hagut una reducció dels medicaments disponible al llarg de la regió.

Aquestes limitacions podrien derivar en que les morts per malària anuals es doblesin, passant a 770.000 a nivell mundial⁶.

Els drets humans durant la pandèmia

Els drets humans són principis o normes associades a cada ser humà pel simple fet de ser humà indiferentment de la seva condició social, nacionalitat, ètnia, lloc de residència, edat o de gènere i que serveixen com a base ètica i moral d'actuació per a una societat. Els drets humans estan protegits legalment per 18 tractats internacionals, que desenvolupen i engloben alguns dels 33 articles definits en la Declaració Universal dels Drets Humans. Tots els països o Estats han ratificat almenys un d'aquests 18 tractats internacionals, i el 80% n'han ratificat quatre o més¹.

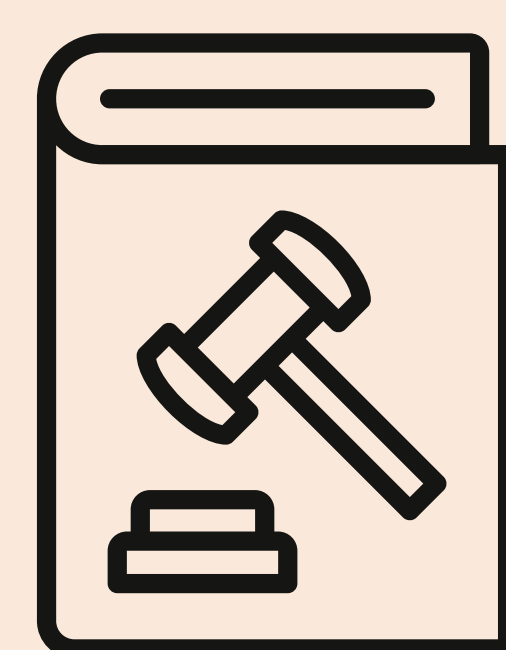

15 - 18
10 - 14
5 - 9
0 - 4

NÚMERO DE RATIFICACIONS DELS 18 TRACTATS INTERNACIONALS SOBRE ELS DRETS HUMANS¹

Quan un govern ha ratificat un tractat internacional de drets humans, es compromet a adoptar lleis internes que compleixin amb les obligacions i els deures del tractat. En cas que la justícia nacional no doni resposta a les violacions dels drets humans de la seva població, existeixen mecanismes regionals i internacionals per denunciar-ho.

Per tal d'alentir la propagació de la covid-19 els Estats sobirans han decretat estats d'alarma, han aprovat noves legislacions i han adoptat mesures de confinament. En matèria de drets humans tota mesura adoptada per protegir una població durant una pandèmia que limita els seus drets i llibertats ha de ser legal, necessària i proporcionada. En el cas de restriccions d'expressió per motius de salut pública, aquestes no poden posar en perill el dret a expressar-se lliurement de cap persona.

La conjuntura de la pandèmia ha sigut utilitzada en molts casos per a vulnerar els drets humans de la població i violar doncs els tractats internacionals ratificats.

En aquest panell es presenten situacions on els drets humans s'han vist vulnerats que han tingut lloc durant l'any 2020.

A Mèxic el Comitè per a la Protecció de Periodistes denuncia que des del començament de l'estat d'alarma han augmentat els casos de violència per part de civils i la policia en contra reporteres en el moment de cobrir notícies relacionades amb la covid-19.

A Guyana el confinament no ha permès a la població sortir a manifestar-se en contra el fet que el govern actual, tot i haver perdut les darreres eleccions, segueixi al poder.

A República de Guinea tampoc s'ha permès a la població manifestar-se en contra un referèndum aprovat a finals de març que atorga més poder al president i menys a l'Assemblea Nacional.

A Uganda, des de març fins a mitjans de juliol la policia ha disparat i matat almenys a 11 persones mentre es desplaçaven pel carrer sota la justificació d'incompliment de les directrius per a la prevenció de la transmissió de la covid-19.

A les illes de Sant Kitts i Nevis es van celebrar eleccions generals el 5 de juny. Tanmateix, els mesos anteriors, durant les campanyes electorals, la població es trobava sota mesures de confinament de manera que l'oposició no va poder reunir-se amb els votants i desenvolupar la seva campanya electoral. El govern tampoc van permetre que observadors internacionals viatgessin al país per observar el procés electoral.

A Níger, el periodista i defensor dels drets humans, Mamane Kaka Touda, va ser arrestat a principis de març per publicar en les seves xarxes socials sobre l'existència d'un cas sospitós de covid-19. El govern va negar aquesta sospita i va empresonar l'activista que avui en dia encara es troba a la presó.

Durant la darrera dècada, Etiòpia ha estat denunciada per part d'organitzacions com *Human Rights Watch* o *Amnistia Internacional*, per utilitzar la legislació de manera per coartar la seva població. El primer ministre actual, Abiy Ahmed Ali, l'any 2018 va derogar alguna d'aquestes lleis, obrint el panorama de mitjans de comunicació al país i alliberant periodistes i bloguers de la presó (raó per la qual va guanyar el Premi Nobel de la Pau 2019).

Tanmateix, des de l'arribada de la covid-19 i sota argumentació de protegir a la població de la desinformació i l'agitació social, el primer ministre va crear el 23 de març una llei que permet a l'Estat empresonar i multar a aquelles persones que publiquin a les seves xarxes socials o a mitjans de comunicació informació considerada falsa. Tanmateix, tal com periodistes i activistes denuncien, la definició d'informació falsa és ambigua i deixa massa espai a la interpretació subjectiva de les autoritats. Des de l'aprovació d'aquesta llei s'han arrestat més periodistes, membres de l'oposició i activistes al país que en els darrers dos anys.

A l'Argentina a finals d'abril un jove de vint-i-dos anys, Facundo Astudillo Castro, va ser detingut per la policia per no respectar les mesures de quarantena nacionals. Avui dia, tal com *Amnistia Internacional* denuncia, encara està desaparegut.

El tancament de les escoles

El tancament dels centres educatius ha estat una de les mesures per a contenir la propagació de la covid-19 més estesa al món.

Aquesta mesura ha obligat a buscar alternatives per a poder seguir donant classe i l'educació s'ha convertit en educació a distància.

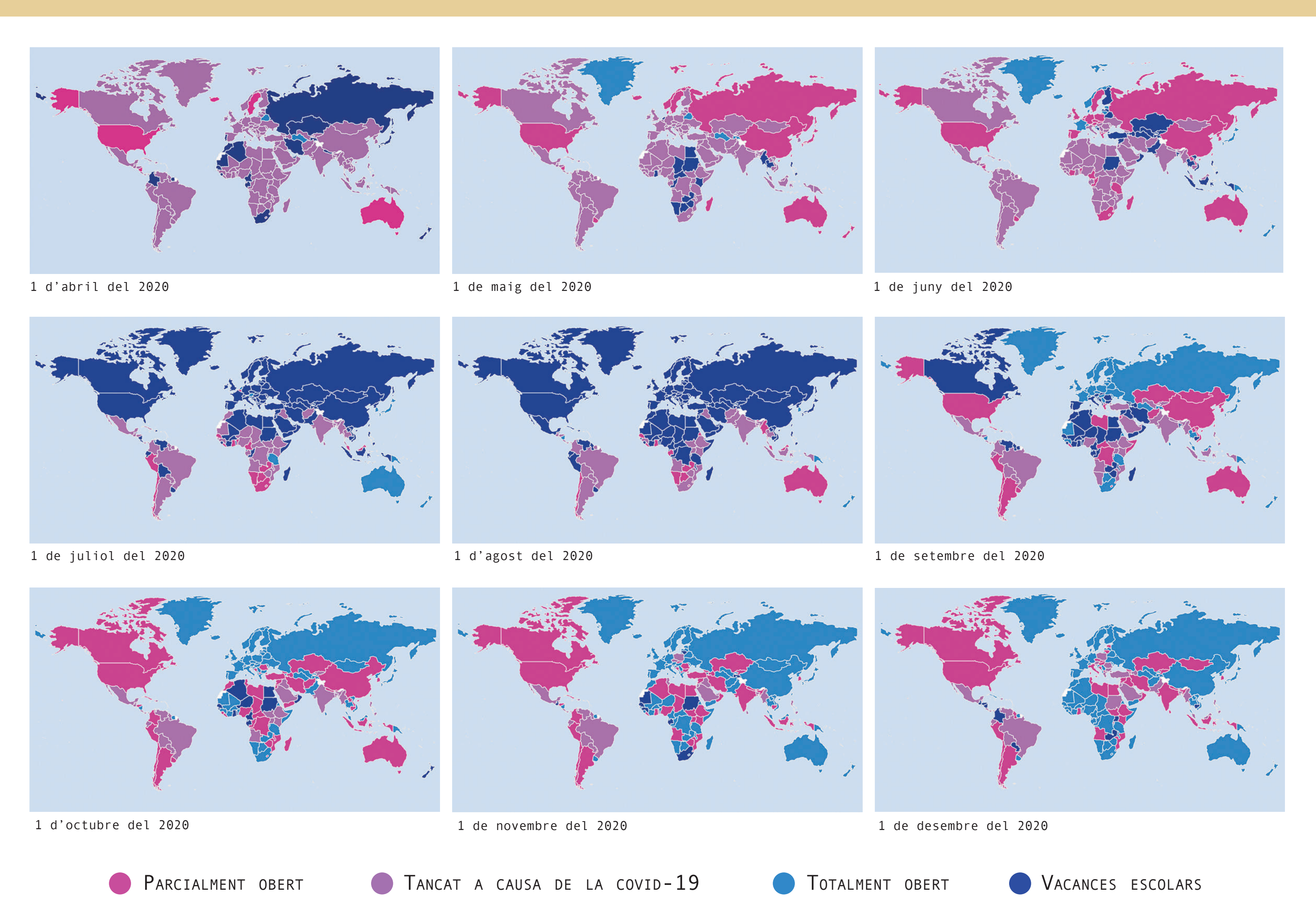
Aquesta alternativa ha posat de manifest l'enorme bretxa tecnològica entre i dintre els diferents països. En conseqüència, l'educació que molts infants han rebut durant el 2020 ha estat insuficient. Els infants que viuen en zones rurals, els que tenen alguna diversitat funcional o els qui la seva família té una capacitat econòmica baixa, han estat els més exclosos del sistema educatiu durant aquest període.

Segons l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura centenars de milions d'estudiants s'han vist afectats pel tancament dels centres educatius¹. Són molt pocs els països que han mantingut les escoles obertes des del començament de la pandèmia durant l'any 2020.

A Uruguai s'han mantingut les escoles obertes i l'assistència a les classes presencials ha sigut voluntària i controlada. De fet, aquest país mai va imposar una quarantena obligatòria, apel·lant a la responsabilitat ciutadana.

En els mapes següents podem veure l'evolució del tancament i l'obertura de les escoles a escala mundial.

EVOLUCIÓ DEL TANCAMENT DELS CENTRES EDUCATIUS DURANT L'ANY 2020¹

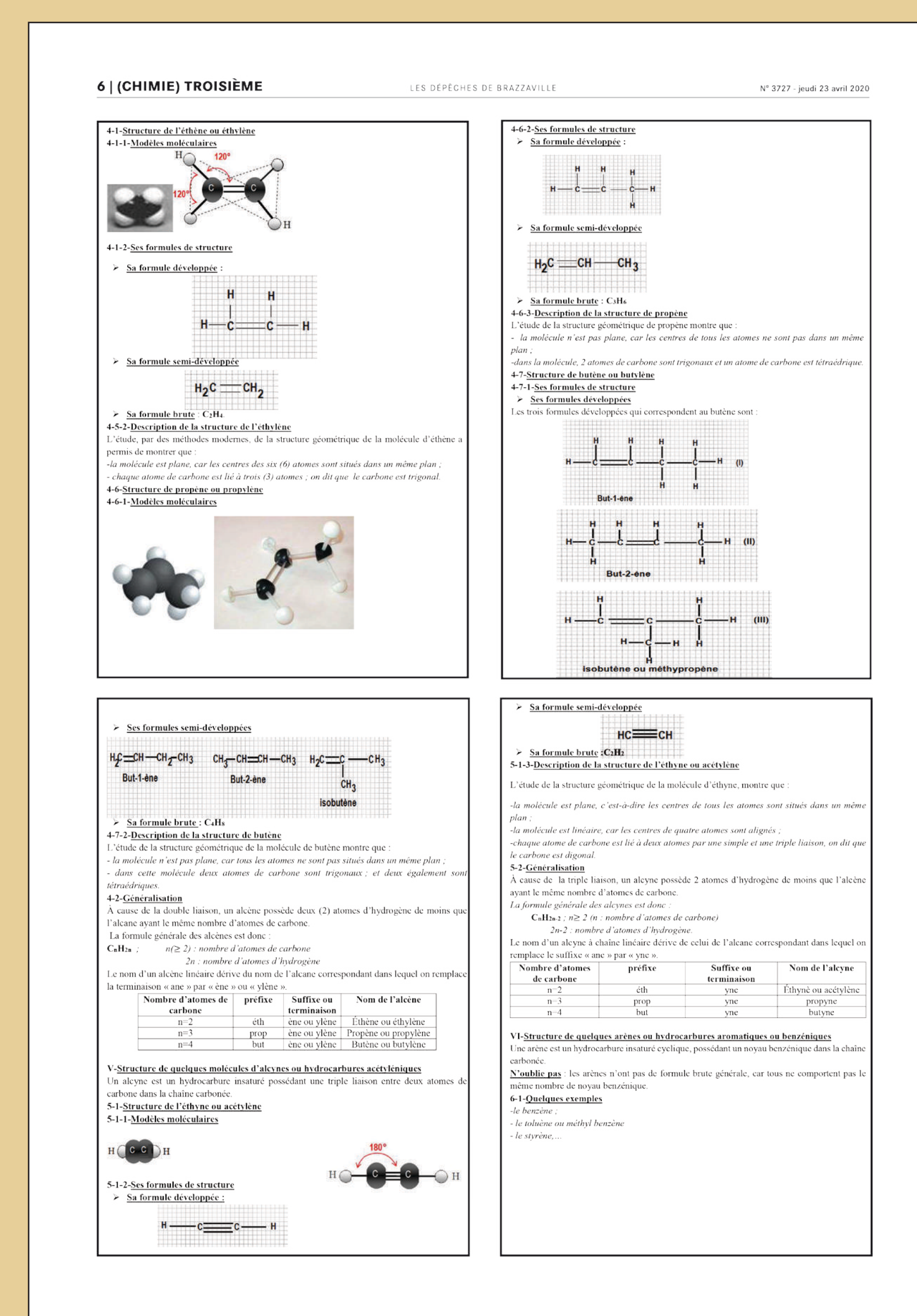
L'alternativa proposada al tancament dels centres educatius és l'educació a distància. Cada regió i país s'ha adaptat en funció dels seus recursos i possibilitats amb l'esperança d'arribar a la quantitat més gran d'alumnes possible.

Alguns països com São Tomé i Príncipe, l'illa de Maurici, Sudan del Sud, Colòmbia, República Dominicana, Guinea i Mauritània, han utilitzat els mitjans de comunicació nacionals, com la ràdio o la televisió, per emetre contingut educatiu de primària i secundària.

Altres països com la República Democràtica de Congo han triat continuar educant a través d'un altre mitjà popular com són els diaris impresos.

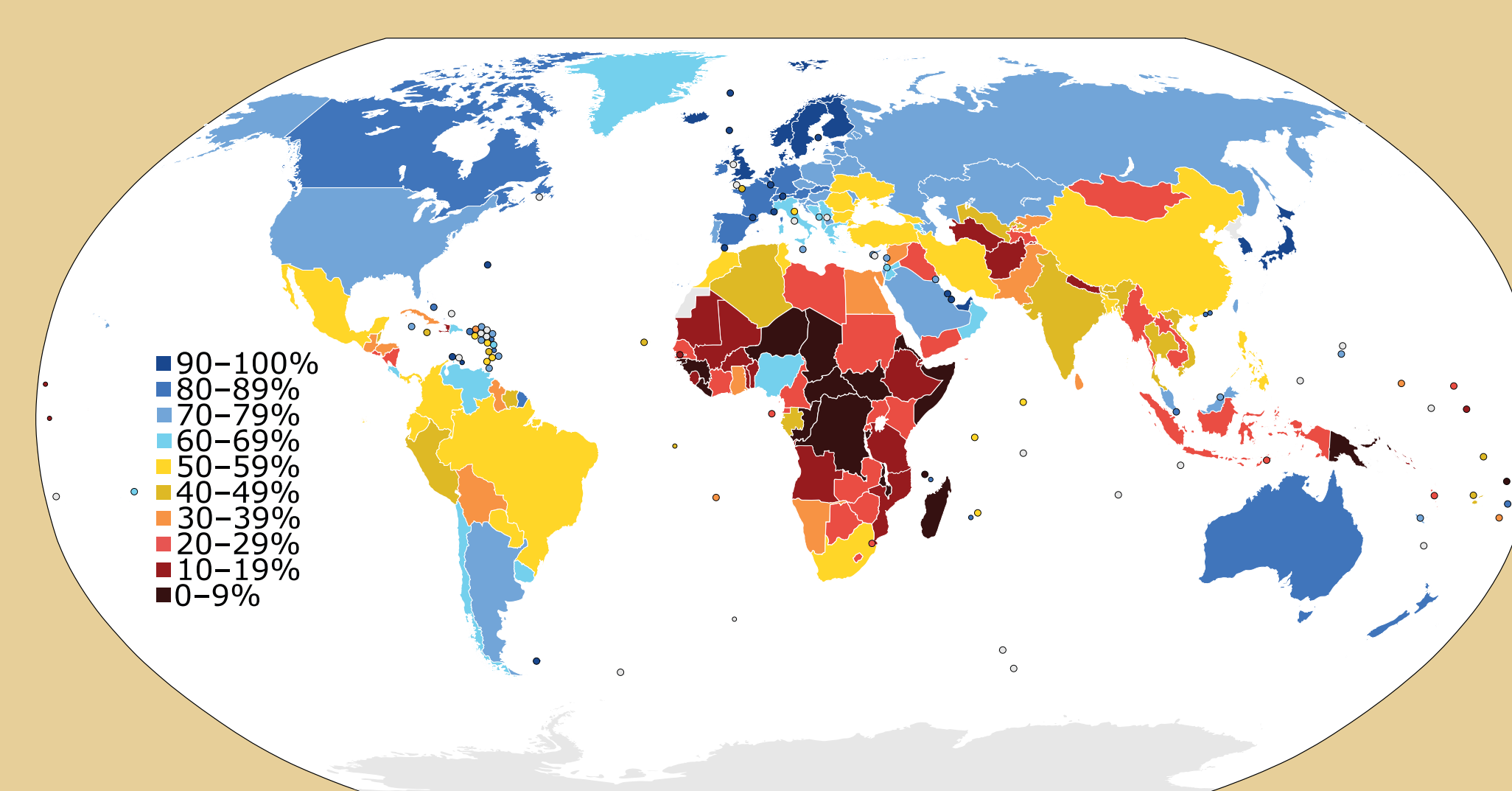
La gran majoria de països del Sud Global han optat per fer classes en línia a través de plataformes virtuals i fent ús de la Internet.

Tanmateix, la infraestructura per accedir a la Internet no està disponible a tot arreu. De fet no hi ha cap país del continent africà on més del 60% de la seva població tingui accés a la Internet. És més, de la meitat dels països africans, menys del 30% hi té accés i els que en tenen viuen a les grans ciutats.

CLASSE DE QUÍMICA PEL CURS DE 3R D'ESO
Font: Diari Les Dépêches de Brazzaville, República del Congo (23/04/2020).

Europa és la regió del món amb una amplada de banda més elevada, 211 kbit/segon i el continent africà és la regió del món amb l'amplada de banda de mitjana més baixa, 31 kbit/segon².

PERCENTATGE D'USUARIS DE LA INTERNET AL MÓN² By Jeff Ogdien

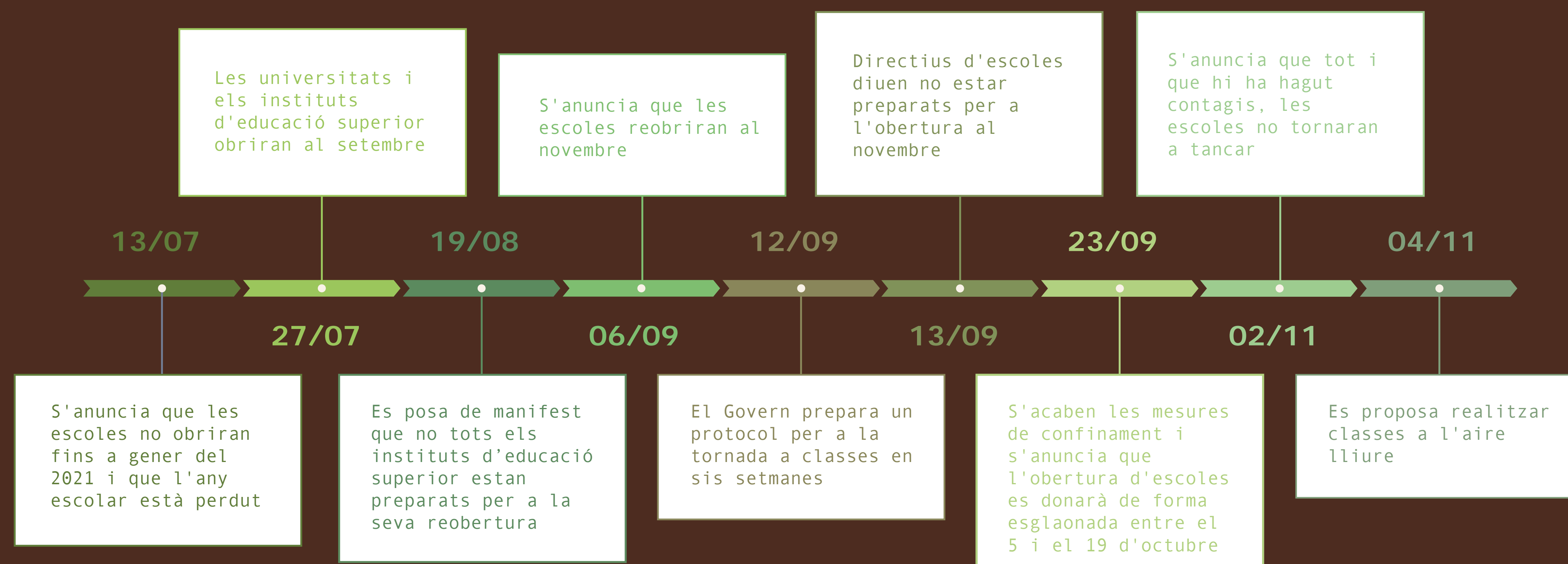
A Colòmbia, s'estima que només la meitat dels habitants tenen accés a la Internet. Aquest accés està limitat a les zones rurals, on només un 17% de la població en té. En regions com l'Amazones o Vaupés, regions pobres i amb molta població indígena, l'accés a la Internet és només del 9% i 5%, respectivament. Aquests números contrasten enormement amb el 68% de la població de Bogotà, la capital de país.

Per tal de reobrir els centres educatius, cal que aquests compleixin amb les mesures higièniques necessàries. Aquestes mesures impliquen mantenir la distància de seguretat, que els estudiants i el professorat es puguin rentar les mans i que els espais es desinfectin amb freqüència.

Per tant, la reobertura dels centres educatius requereix recursos i infraestructures adequades així com suport econòmic estatal o una bona situació econòmica per part de les institucions educatives.

En els països i regions del Sud Global, no tots els centres educatius han aconseguit obrir, i si ho han fet, ha estat de manera escalonada i intermitent.

Kenya n'és un exemple:

Els nens i nenes amb diversitat funcional també s'han vist perjudicats. El tancament de les escoles ha implicat que es quedin sense les atencions especialitzades que necessiten, com per exemple teràpies físiques, ocupacionals i lingüístiques.

A Kenya, centres educatius per a infants cecs no han pogut proporcionar als seus estudiants lectors de pantalla o a màquines d'escriure en sistema Braille. Per tant, no han pogut continuar la seva educació a distància.

Les escoles són per a molts nens i nenes la seva segona llar així com un espai on poder satisfer les seves necessitats bàsiques, com per exemple, l'alimentació. A causa del tancament de les escoles, s'estima que 10 milions de nens i nenes a Amèrica Llatina han deixat de tenir accés a la seva principal font d'aliment.

El tancament de les escoles també ha significat la pèrdua d'un espai segur on protegir-se de la violència i els maltractaments familiars.

A països com Kenya, Sierra Leone, Etiòpia i Sudan del Sud, s'estima que la clausura dels centres educatius està provocant un augment considerable en els casos de matrimoni infantil i embarassos d'adolescents.

Més treball i més matrimonis infantils

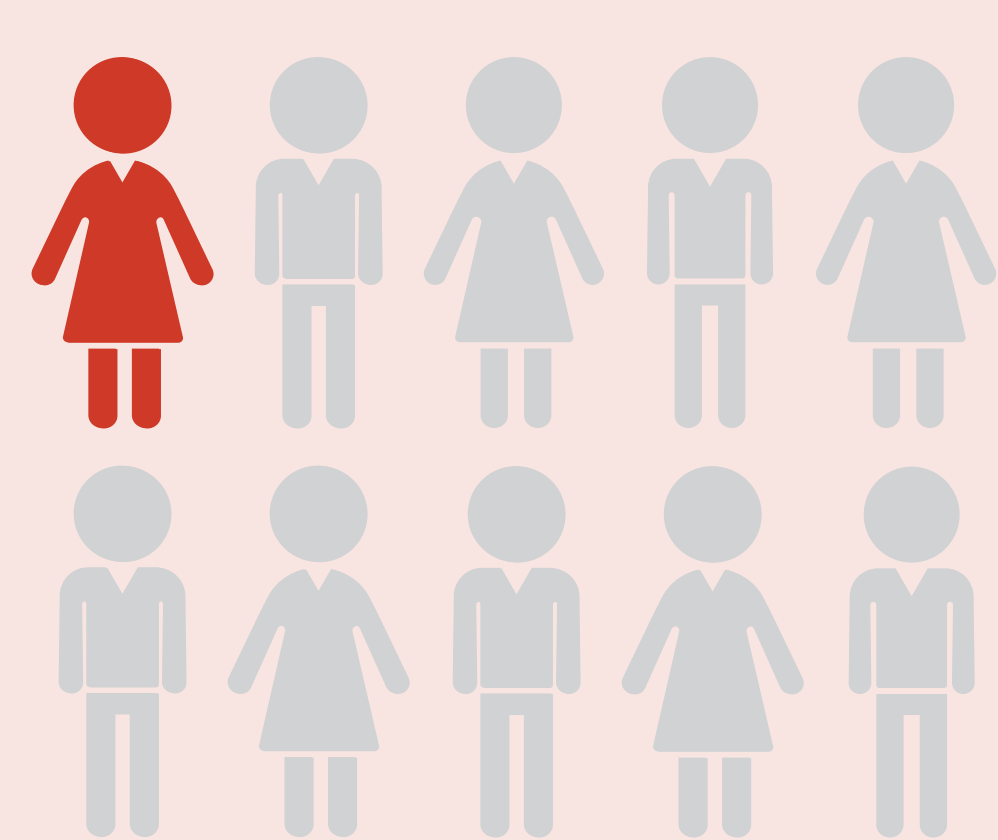
Malgrat els esforços realitzats per mantenir una educació a distància, molts infants s'han quedat fora del sistema educatiu durant gran part del 2020. El tancament de les escoles ha significat més que perdre classes, molts infants han estat forçats a treballar o a casar-se: ha augmentat mundialment el treball i els matrimonis infantils.

El treball infantil es defineix com „tot aquell treball que priva als nens, a les nenes i als adolescents de la seva infantesa, el seu potencial i la seva dignitat, i que és perjudicial per al seu desenvolupament físic i psicològic“. Aquest, és fruit de la combinació entre diferents factors com la pobresa, les emergències regionals i la migració, així com una conseqüència directa de les desigualtats socioeconòmiques¹.

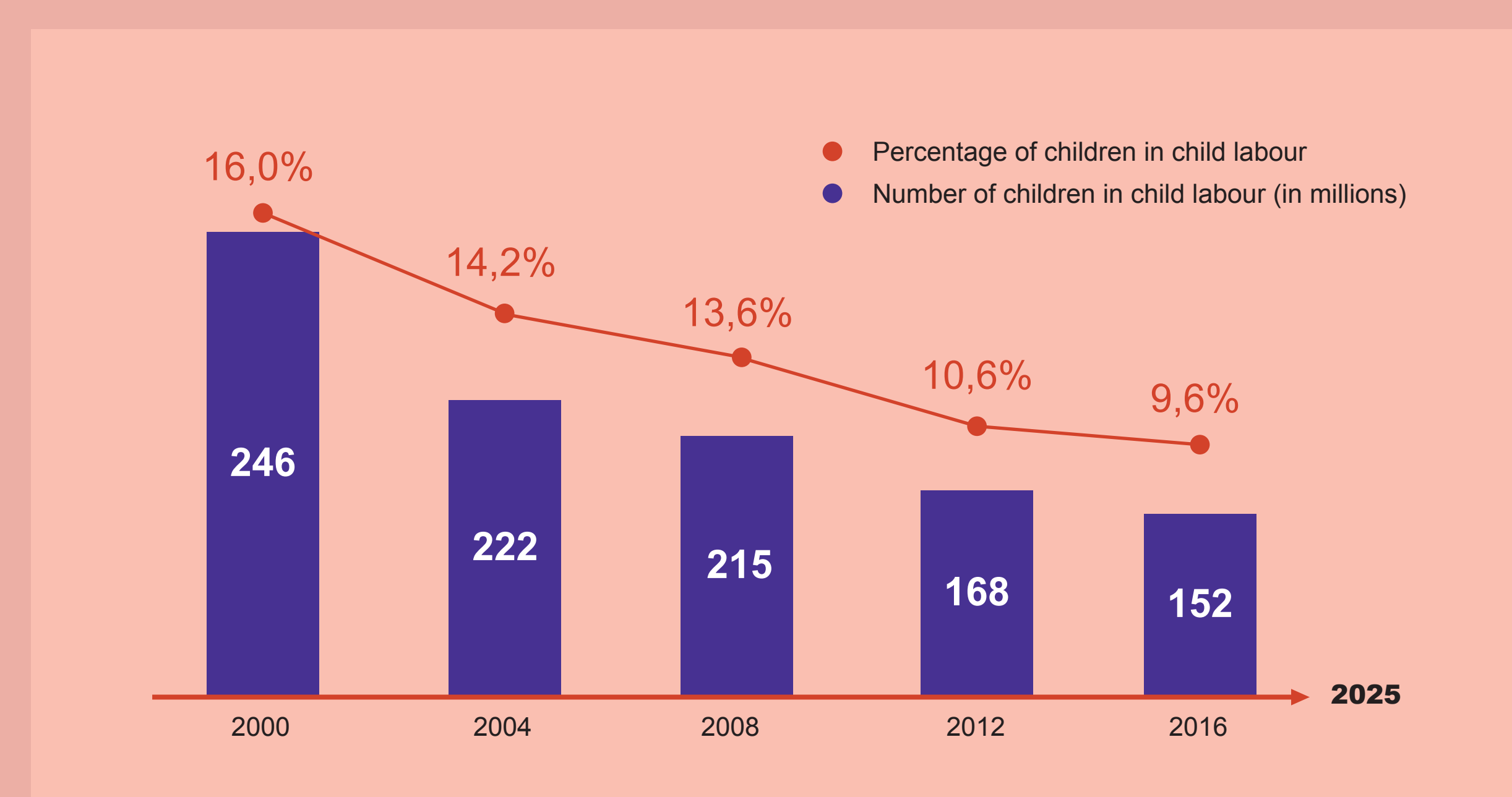
FITA 8.7 DELS ODS

[...] Eliminació de les pitjors formes de treball infantil, inclosos el reclutament i la utilització de nens soldats, i al 2025 posar fi al treball infantil en totes les seves formes.

L'any 2016, 1 de cada 10 nens i nenes entre 5 i 17 anys treballaven².

Des de l'any 2000 al 2016 hi ha hagut una disminució progressiva del treball infantil a nivell mundial². S'espera, però, que aquests avenços es veuran revertits a conseqüència de diferents factors relacionats amb la pandèmia.

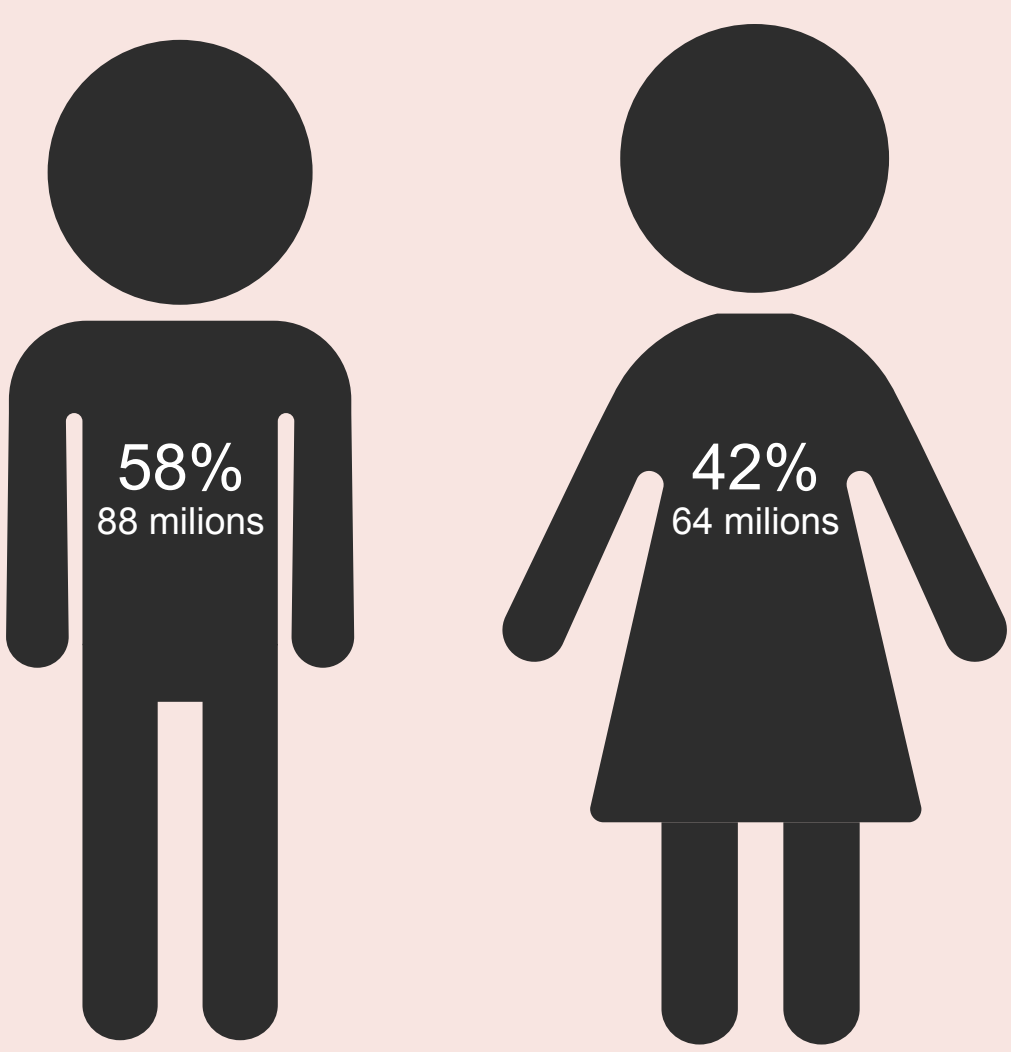
EDAT

48%
5 a 11 anys

28%
12 a 14 anys

24%
15 a 17 anys

GÈNERE

SECTOR D'ACTIVITAT ECONÒMICA

70,9%
Agricultura

11,9%
Indústria

17,2%
Serveis

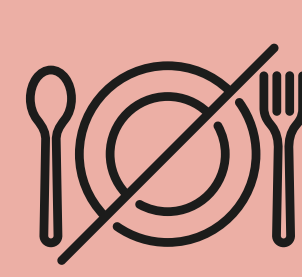
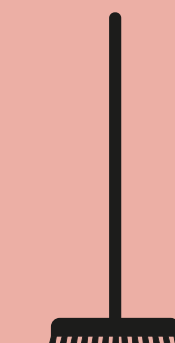
Quan els infants deixen d'anar a l'escola i comencen a treballar, acostumen a abandonar els estudis per complet³. Les nenes tenen menys probabilitats de tornar a l'escola que els nens perquè són més susceptibles a ser explotades en feines rurals i domèstiques. El 71% del treball infantil al món té lloc en àrees rurals.

Els factors més rellevants per l'augment del treball infantil són:

La pèrdua d'un o ambdós pares o tutors

Augmenta enormement la seva responsabilitat en les tasques de la llar

L'augment de la desocupació i la pobresa a familiar

Les famílies se senten legitimades a enviar els seus fills a treballar donada la seva situació precària

L'expulsió dels nens de les seves llars

Augmenta la vulnerabilitat dels infants a ser explotats laboralment o inclús a ser víctimes del crim organitzat

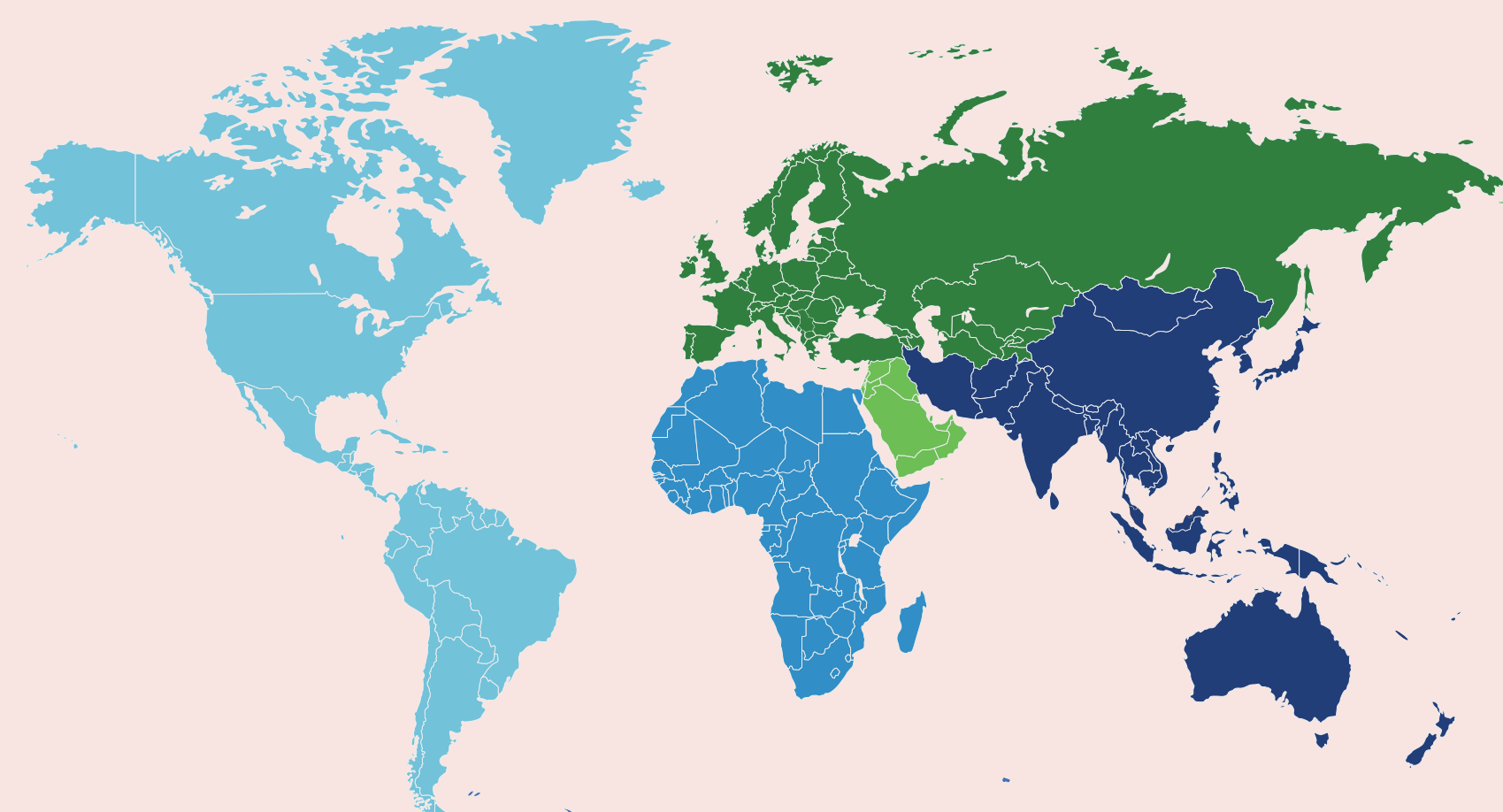
A Uganda, des del començament de la pandèmia s'ha vist un increment en la quantitat de nens entre 7 i 15 anys venent aliments als carrers.

A Colòmbia, diferents grups armats estan aprofitant la situació de crisi per reclutar nens i fer-los cometre crims o explotar-los sexualment. Els nens indígenes són els més susceptibles a ser reclutats.

DELS 152 MILIONS DE NENS I NENES EN SITUACIÓ DE TREBALL INFANTIL²

Regió	Prevalència (%)
Àfrica	19,6 %
Àsia i el Pacífic	7,4 %
Les Amèriques	5,3 %
Europa i Àsia Central	4,1 %
Estats Àrabs	2,9 %

PREVALÈNCIA PER REGIÓ²

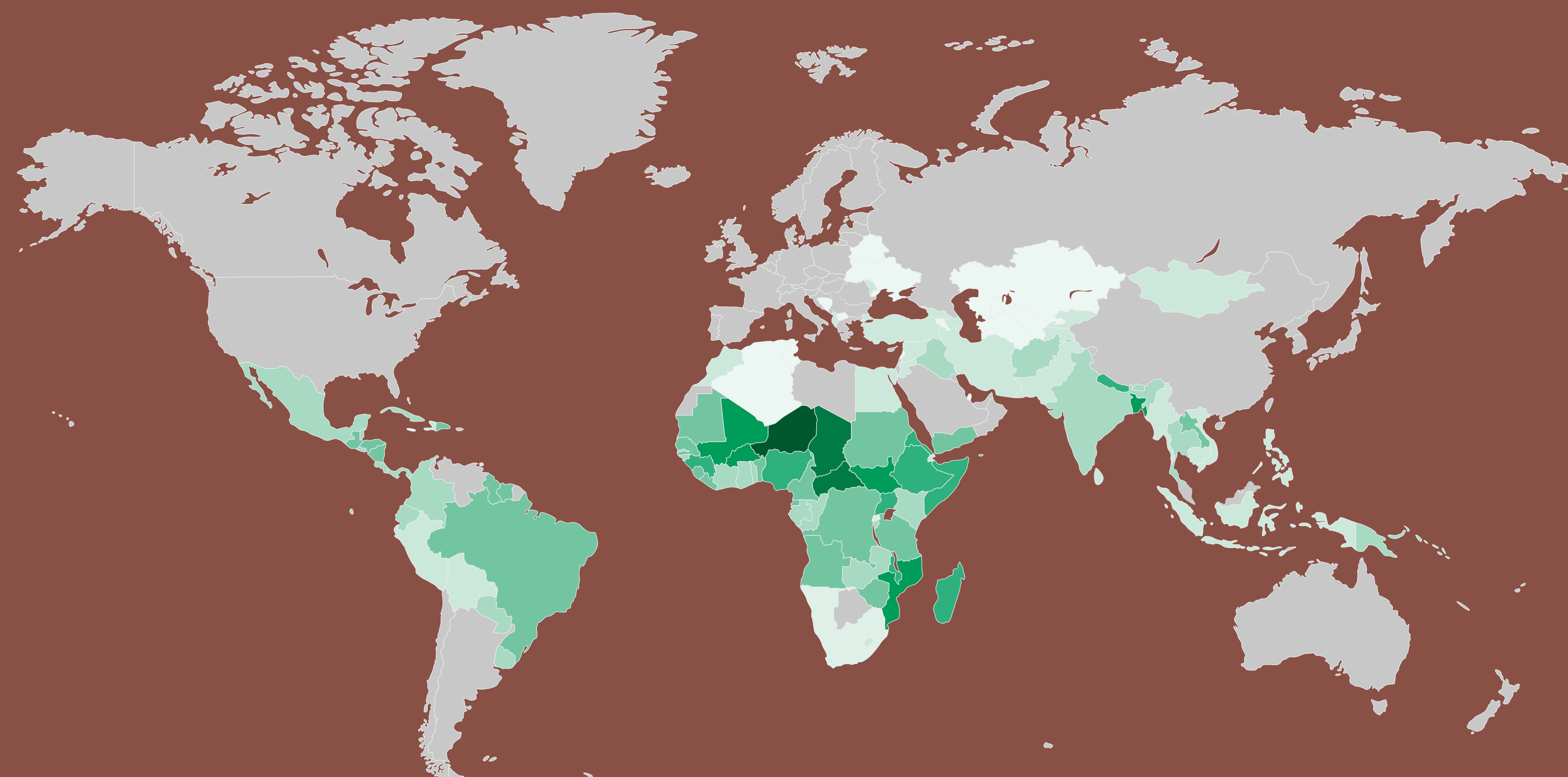
El matrimoni infantil es defineix com "qualsevol unió informal en la qual una o dues parts són menors de 18 anys". Anualment, al món, 12 milions de nenes contrauen matrimoni⁴.

cada **3"** →

A l'Àfrica subsahariana es troben 18 dels 20 països amb major prevalença de matrimonis infantils. El Níger ocupa el primer lloc amb el 75% de les dones casades abans dels 18 anys⁵.

Els matrimonis infantils augmenten la bretxa educativa entre nens i nenes així com la probabilitat que aquestes experimentin violència domèstica.

El matrimoni infantil té moltes causes entre les que destaca la necessitat econòmica de la família. En èpoques de crisis i inseguretats econòmiques com l'actual el nombre de matrimonis infantils augmenta significativament. S'estimen que a causa de la crisi associada a la pandèmia, en la pròxima dècada hi haurà 13 milions de matrimonis infantils addicionals⁶.

sense dades 0% 75%

PREVALÈNCIA DE MATRIMONI INFANTIL AL MÓN⁵

Les desigualtats i la violència de gènere

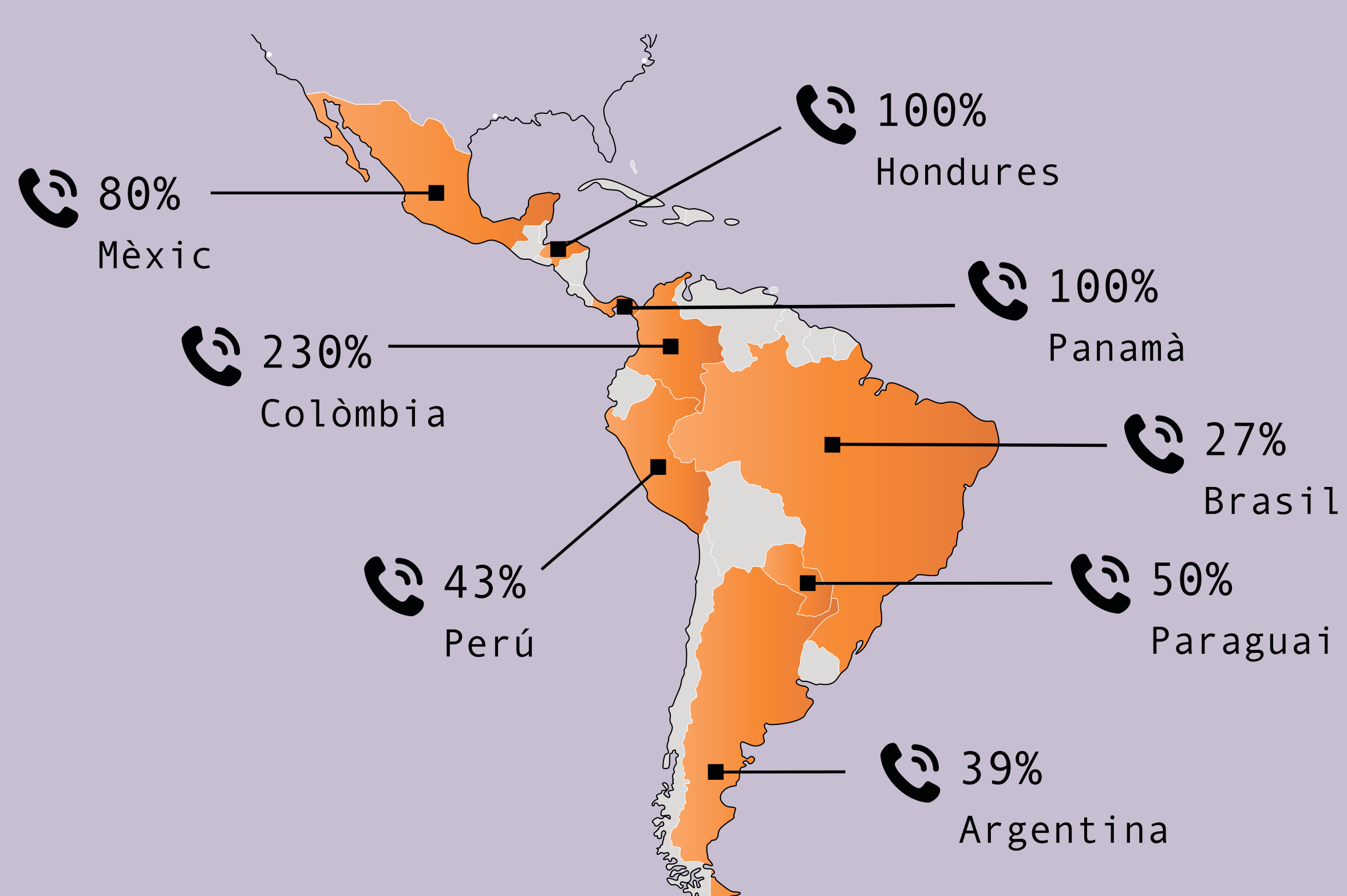
Les dones arreu del món han estat un dels grups poblacionals més afectats durant la pandèmia. Però no pel virus en si, sinó per les problemàtiques socials que tot i existir des de fa molt temps, la pandèmia ha posat en evidència. Aquestes problemàtiques estan associades a la desigualtat de gènere i a la falta d'oportunitats equitatives per a homes i dones, és a dir, als rols de gènere i als mandats socials i culturals als quals les dones queden relegades per la seva simple condició de gènere.

Aquestes problemàtiques s'han vist incrementades a causa de mesures preventives, com el confinament i el tancament dels centres educatius, mancades de perspectiva de gènere. Les dones qui s'han vist més afectades han estat les dones pobres, les dones migrades, les dones refugiades i les dones de pobles indígenes.

Aquest panell també fa ressò d'algunes lluites associades a moviments feministes que s'han fet presents durant aquest període que han treballat per canviar la realitat de moltes dones.

Durant períodes de confinament la violència de gènere augmenta mundialment un 20%¹.

A Amèrica Llatina, s'ha comptabilitzat un augment dels casos de violència de gènere i femicidis, així com en les trucades denunciant violència domèstica durant el confinament.

AUGMENT DE TRUCADES DENUNCIANT VIOLÈNCIA DE GÈNERE EN PERCENTATGE DURANT L'ANY 2020 RESPECTE L'ANY 2019².

S'han registrat un total 373 femicidis durant els períodes de quarantena a Argentina, Bolívia, Xile, Colòmbia, Equador, Mèxic, Paraguai, Perú, Puerto Rico i Veneçuela².

Es creu que aquests números són encara més grans, ja que moltes dones no comptaven amb accés a un telèfon o a la Internet per poder denunciar la violència que patien. En conseqüència, noves formes de demanar ajuda s'han fet presents.

A Colòmbia, les dones que patien violència domèstica penjaven draps de color negre a les seves finestres, per tal d'alerta a les seves veïnes.

L'economia de les dones ha estat durament afectada.

S'estima que 47 milions de dones i nenes cauran per sota de la línia de la pobresa a causa de la pandèmia, ampliant la bretxa econòmica entre homes i dones³.

A Madagascar, les dones representen el 60% de la força laboral en el sector turístic. A causa de la pandèmia i les restriccions de mobilitat, es calcula que 40.000 dones han perdut la seva feina i no cobren cap ajuda estatal.

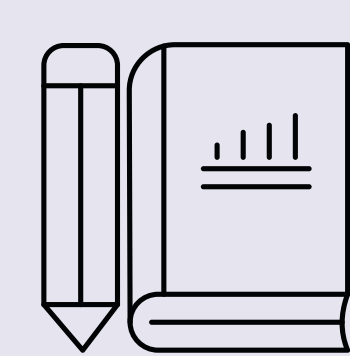
Històricament i culturalment, els rols de gènere deriven en el que es coneix com la triple càrrega en les tasques laborals, domèstiques, i procreatives realitzades per dones i nenes. A més a més, la feina domèstica no està ni remunerada ni socialment valorada.

A Sud Àfrica, més d'1 milió de dones treballen com a treballadores domèstiques i el 79% ho fan de manera informal. Això vol dir que no tenen dret a cap ajuda estatal i per tant si no van a treballar no cobren res. Moltes d'elles denuncien haver estat forçades a treballar durant la quarantena i no haver cobrat res.

En països com Mèxic i Panamà s'ha detectat un augment en les tasques de la llar realitzades per les dones a conseqüència de les mesures preventives per frenar la propagació del virus. Així doncs, les dones han hagut de cuidar dels fills i la seva educació a distància, de les persones grans de la llar i dels familiars infectats, augmentant així el seu risc de contagi³.

A Àfrica i a Amèrica Llatina, diferents moviments feministes s'han manifestat per posar de rellevància la importància del retorn de les nenes als centres educatius.

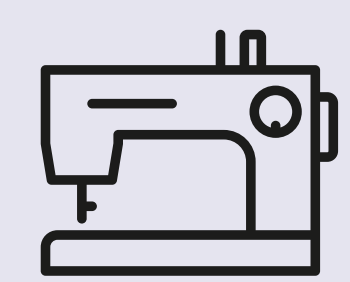
Recalquen que el seu retorn és cabdal no només per disminuir la bretxa educativa entre nens i nenes sinó perquè sovint les escoles són els únics espais segurs per a aquestes nenes.

La organització *La voix de la femme* del Txad ha dut a terme una campanya de sensibilització *La meva nena va a l'escola* per tal de conscienciar als pares i mares sobre la importància de que les nenes tornin a l'escola un cop aquestes reobrin.

Un grup de dones autogestionat a Tanzània ha creat el projecte *Learner guides* on busquen nenes excloses pel sistema educatiu per ajudar-les a continuar la seva educació.

A Costa d'Ivori, Guinea, Rwanda i Panamà grups de dones artesanes s'han organitzat per confeccionar màscares i lliurar-les gratuïtament a aquelles famílies més necessitades.

Les poblacions indígenes i les persones migrades

Tal i com hem comentat en els panells anteriors, la pandèmia de la covid-19 té conseqüències més greus per a les persones més vulnerables. Quan parlem de comunitats històricament vulnerables cal parlar sense dubte dels pobles indígenes i les persones migrades. Aquests dos grups estan sovint discriminats pel país on es troben i no tenen dret a accedir a serveis bàsics com els que hem comentat al començament de l'exposició: accés a l'aigua, accés a l'aliment, accés als serveis d'atenció sanitària.

S'estima que a l'Amazònia hi ha uns 400 pobles indígenes amb la seva llengua, cultura i territori propis, que viuen amb més o menys contacte amb l'exterior. Els drets que les poblacions indígenes tenen en la regió Amazònica difereixen entre els diferents països que la componen. Per exemple, al Brasil les poblacions indígenes no tenen drets col·lectius de propietat territorial, mentre que al Perú o Colòmbia algunes comunitats han aconseguit la titularitat de les seves terres. També, la majoria de les poblacions indígenes pateixen una manca de representació política i sovint les seves opinions i necessitats no estan ateses de la mateixa manera que les d'altres comunitats.

SEGURETAT ALIMENTÀRIA I ACCÉS A L'AIGUA

Les pràctiques d'explotació dels territoris indígenes per part d'empreses que busquen extreure'n recursos i generar beneficis són comunes. A Brasil, el país llatinoamericà on les poblacions indígenes pateixen més discriminació, el poble guaraní Kiowá va haver d'instal·lar-se en campaments improvisats a la vora de la carretera després de ser expulsats de les seves terres¹.

La pèrdua de territori i recursos que tants pobles han patit en les darreres dècades, ha comportat taxes elevades de malnutrició entre la seva població, així com falta d'accés a l'aigua potable i el sanejament. Com a conseqüència la seva qualitat de vida ha disminuït, així com el seu sistema immunitari, i ha augmentat la seva morbiditat i el risc a desenvolupar complicacions en malalties com el virus SARS-CoV-2. La pandèmia també ha posat en perill els ingressos de les persones que depenen econòmicament de la venda de productes agrícoles, i ha accentuat el risc de patir inseguretat alimentària.

ACCÉS A SERVEIS SANITARIS

Els actes de desforestació, la mineria excessiva i els actes missioners impliquen la intrusió de forasters en els territoris indígenes i contacte amb forans. Per tant, en temps de covid-19 són encara un perill afegit per a la salut d'aquestes poblacions que tot i viure en zones remotes no es poden aïllar.

També, moltes poblacions indígenes pateixen falta de disponibilitat i accessibilitat als serveis mèdics a causa de la llunyania geogràfica dels centres de salut i la falta d'inversió crònica en determinades zones. També s'han reportat diversos casos on persones indígenes no han estat acceptades als centres mèdics de grans ciutats com Manaus (Brasil), Iquitos (Perú) o Leticia (Colòmbia) sota l'argument que ja estaven saturats. A això s'afegeixen les diferències culturals en la pràctica de la medicina que sovint també dificulten la bona atenció d'aquesta població².

SEGURETAT ALIMENTÀRIA
I ACCÉS A L'AIGUA

COVID-19

ACCÉS A
SERVEIS SANITARIS

INFORMACIÓ
I DIVULGACIÓ

INFORMACIÓ I DIVULGACIÓ

L'accés a la informació per a moltes poblacions indígenes és difícil a causa de les diferències lingüístiques i les dificultats per accedir a la Internet.

Mèxic, on un 10% de la població és indígena, compta amb 68 llengües indígenes i 364 variants d'aquestes. Tanmateix, l'*Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura* alerta que la pandèmia està accelerant la seva desaparició. I és que, els principals parlants d'aquestes llengües són persones grans i la impossibilitat de reunir-se per tal de transmetre-les contribueix a la seva desaparició. Les poblacions indígenes corren el risc de perdre aspectes de la seva cultura que són crucials per a la resiliència i el manteniment del seu patrimoni. Per tant, la pandèmia està afectant pràctiques culturals que són essencials per a les identitats dels pobles indígenes així com a la difusió d'informació sobre les precaucions sanitàries contra la covid-19 dins d'aquestes comunitats³.

Una altra població vulnerable que també es veu especialment afectada per la covid-19 és la que es troba en situacions precàries associades al desplaçament: desplaçats interns, refugiats, sol·licitants d'asil, persones que fugen de la persecució, la guerra, els abusos dels drets humans, etc.

El que afecta especialment a aquestes poblacions en temps de covid-19, són els sistemes de protecció, especialment la protecció socioeconòmica. Atès que sovint es desplacen, amb ingressos precaris, especialment els que treballen en l'economia informal, aquesta població té poc o cap accés a les mesures de protecció social. Amb la creixent pèrdua de llocs de treball i d'ingressos derivada de la covid-19, les remeses dels emigrants també han començat a disminuir dràsticament.

Com a resultat, a Etiòpia, per exemple, més de 28.000 etiòps han tornat al seu país des de països veïns com el Sudan, Kenya i Djibouti des del començament de la pandèmia de la covid-19. De fet, molts han viatjat fins i tot des d'Aràbia Saudita.

Segons l'*Organització Internacional per a les Migracions*, els etiòps, que representen el flux migratori d'Àfrica més important, es veuen actualment molt perjudicats pel tancament de les fronteres marítimes, terrestres i aèries. Aquests tancaments no només afecten la mobilitat dels africans, sinó també la dels recursos com l'aigua, els aliments i els kits d'higiene, que es proporcionen als més vulnerables⁴.

A l'Àfrica Occidental, les restriccions a la mobilitat, tocs de queda i tancaments de fronteres imposades per la *Comunitat Econòmica dels Estats de l'Àfrica Occidental* des de març del 2020, han tingut un fort impacte en les persones que es troben en situacions de desplaçament.

Això ha afectat, per exemple, a persones que es troben en camps de refugiats superpoblats en zones rurals de Mali, Burkina Faso, Níger i Txad o camps de refugiats urbans en ciutats com Accra (Ghana) i Lagos (Nigèria). També ha afectat milions de treballadors temporals a Costa d'Ivori i Burkina Faso⁵.

Les restriccions també han afectat operacions de reassemtament de refugiats a països segurs, com el programa d'evacuació dirigit per l'*Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Refugiats*, que transporta de manera segura a

persones detingudes a Líbia fins a centres temporals a Níger i Ruanda. Aquestes operacions d'evacuació es van suspendre des del març fins a l'octubre del 2020 a causa de la covid-19⁶.

Finalment, les persones africanes que volien migrar al Nord i a l'Oest del continent, s'han trobat en una condició d'immobilitat involuntària. Això vol dir que s'han quedat atrapades en països on no tenien previst quedar-se i on no tenen accés a prestacions socials ni al mercat laboral. Aquesta immobilitat els deixa en una situació precària i els fa encara més vulnerables i incerts sobre el seu futur.